

Imeline islamimaailm

MARTTI KALDA
TLÜ Eesti Humanitaarinstituudi
osakonnajuhataja

Värskelt ilmunud „Islam – kunst ja arhitektuur“ on põhjalik ja autoriteetne teos, mille originaal on olnud allakirjutanu raamatukogu ehe juba aastaid. Raamat on ülimalt mahukas (624 lk) ning autorid islami ajaloo, kunsti ja kultuuri tunnustatud teadlased. Raamat ei piirdu üksnes kunsti kirjeldamisega, sest arvukad fotod ja reproduktioonid, ehitiste põhiplaanid ja aerofotod toovad islami kunsti meile visuaalselt lähemale kui kunagi varem.

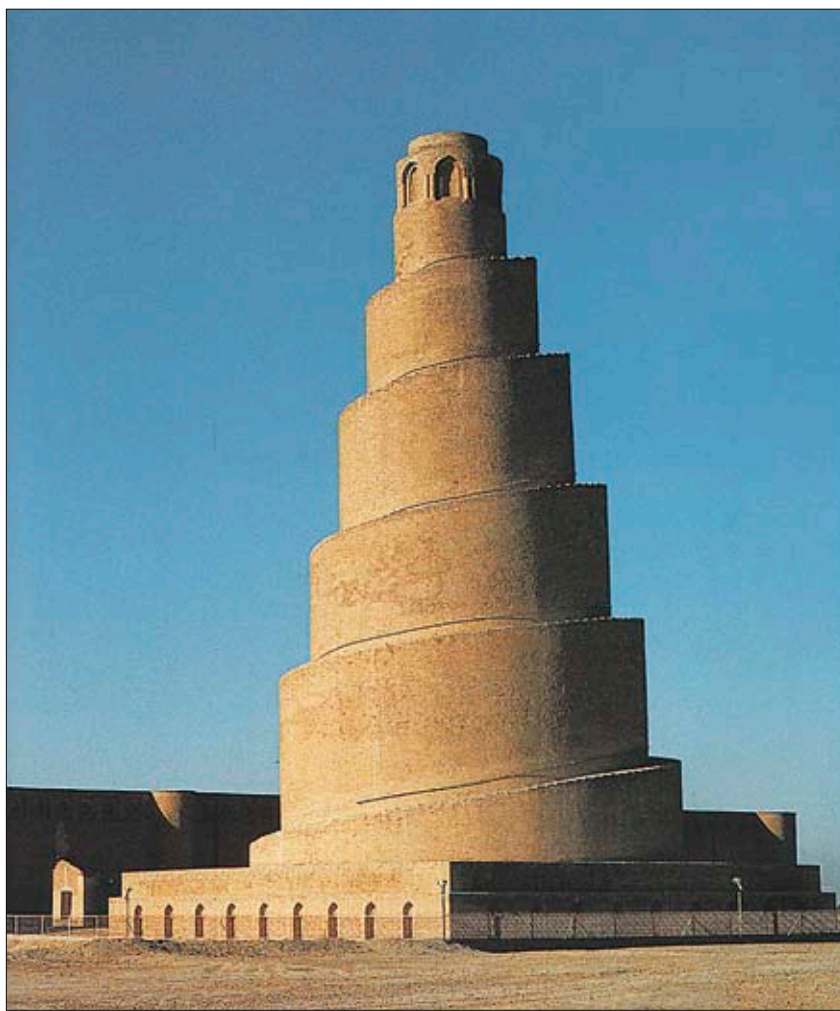
Teose selgroog on islamimaailma ajalugu, valitsejadünastiad ja kunstiperioodid. Käsitlud on kõiki islami kunsti seisukohalt olulisi ajastuid, kuigi mitte kõiki islamimaailma riiki ja geograafilisi regioone. Ent geograafilise kõikehõlmavus polegi raamatu eesmärk. Iga peatükk sisaldab ülevaadet ühest-kahest ajalooperioodist ühes regioonis, piirkonna ajaloolist kaarti ja ajatabelit. Ajaliselt ulatub islamimaailma kunsti ja arhitektuuri käsitlus islami sünnist kuni tänapäevani.

Elusolendite kujutamiskeelust

Kunstiajaloolisest vaatepunktist on tore, et islami kunsti süüvides on mindud kaugemale tavapärasest, vaid islamimaailma arhitektuuri eksponeerimiseks. Eraldi võetakse vaatluse alla mošeeehitus, teaduse areng islamimaailmas, ornamentika, metallkunst, kaubandus, dekoor, aiakunst, vaibakunst ja kalligraafia. Igas peatükis on osa, mis süüvib vastava ajastu tarkunsti. Juba säärase edumeelse suhtumise poolest on raamat peajagu üle traditsioonilistest käsitlustest, mis peavad kunstiks eelkõige arhitektuuri.

Peale professionaalsete fotode kaunistavad teost arvukad miniatuurmaali- ja reproduktioonid. Need osutavad ilmekalt, et islamimaailm pole võtnud Koraanis sätestatud elusolendite kujutamiskeeldu liiga tõsiselt.

Eestikeelset raamatut algteosega kõrvutades torkab silma, et sissejuhatavat peatükki originaalis kaunistanud miniatuurid prohvet Muhammedist on asendatud neutraalsemate illustratsioonidega. Näib, et Taani pilapildiskandaal on jätnud oma jälje ka raamatukujun-

Vaade al-Mutawakkili Suurele mošeele Samarras. Aastatel 848–852 Kalfiif al-Mutawakkili rajatud Samarra Suur mošee oli sadu aastaid maailma suurim mošee. Võimas 50 meetri kõrgune Malwiya minarett asub väljapool ringmüüri ning on oma spiraalse kujuga saanud sümboli väärtuse. Lihtne tellisehitus on Abbassiidide arhitektuurile iseloomulik.

FOTO RAAMATUST

dusse, ent siin on kujundajad-kirjastajad poliitilist ja usulist korrektsust taotledes üle pingutanud. On ju prohvetit kujutavad miniatuurid pärit islami kunsti enda varasalvest ning seetõttu ei tohiks neid karta ega häbeneda.

Surmahirm ja elujanu arhitektuuris

Raamatut sirvides ning pilte imetledes saab selgeks islami kunsti suurejooneline lihtsus. Enamasti kõrbekliimas ja ehitusmaterjalide poolest vaestes piirkondades loodu on ühest küljest primitiivne, ent teisalt täiuslikult filigraanne ja pompöösne. Islami kunsti vaadeldes ilmneb, kui palju võib olla vähe. Ikka ja jälle paneb meid imestama islami kunsti täiuseni püüdlev sümmeetria ning isegi pealiskaudsel tutvusel aimub, et

seisame silmitsi korda ülistava kultuuri ja religiooniga.

Süüvides islami arhitektuuri, paljastub selle sügavalt inimlik iseloom. Muslimeid on ajendanud ehitisi rajama eelkõige sügav usk (mošeed ja usukoolid), elujanu (valitsejate paleed ja kindlused) ja surmahirm (kuningate ja püha-meeste mausoleumid). Vähe on islami kunstis säära, mis poleks suunatud igavikku, või mis ei vaataks üles Allahi poole.

Raamat on eelkõige suunatud ajaloo- ja kunstiajaloo huvilisele lugejale, kes on valmis vaatama Euroopast kaugemale. Samuti on tegu tänuväärse õppematerjaliga koolidele ja ülikoolidele ning väärtusliku täiendusega raamatukogu kunstisektioonile. „Islam – kunst ja arhitektuur“ on oma selgete ja

säravate fotode, hea paberi, kõvakaanelise köite ja kena kujundusega lihtsalt ilus raamat. Selliseid ei ilmu Eestis iga päev ning just kauni välisilme ja väärtusliku sisu kooskõla teevad teosest iga bibliofiili unistuste raamatu.

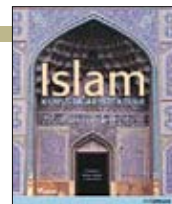
Islami-reisi ohutumad sihtpunktid

Raamat on oluline lugemismaterjal ka reisihuvilistele, kes plaanivad sõita Põhja-Aafrikasse, Lähis-Itta või mõnda muusse islamimaailma riiki Aasia mandril. Reisi planeerides tasuks heita pilk kaardile sisukorra järel. See näitab selgelt ära islami arhitektuuripärlite asukohad. Ning kuigi Iraak, Afganistan, Saudi Araabia, Jeemen, Pakistan ja Alžeeria on tavareisijale liiga ohtlikud ja kättesaamatud, siis Maroko, Tuneesia ja Egiptuse ning Türgi, Iraani ja India islami pühapaikade külastamist võib endale lubada igati.

Olles ise reisinud mitmetes kirjeldatud islamimaailma riikides, võin kinnitada, et teoses leiduvate fotode, ehitiste põhiplaanide ja kirjelduste abil jõuab iga reisihuviline hõlpsasti huvitava objektile lähemale ka kodulaua tagant lahkumata. Info on adekvaatne, fotod ausad ning need ei jätta paigast ei paremat ega halvemat muljet kui kohapeal avanev vaatepilt. Samuti võimaldab see teos heita pilgu paikadesse kuhu mitte-muslimi jalg ilmselt kunagi ei astu, olgu need siis pühad linnad Meka ja Mediina või mõne range islamiriigi pühapaik.

Eelkõige peaksid selle monumentaalse raamatuga tutvuma kristlikud fundamentalistid ning europotsentristid, et mõista ja teada, milline kõrgkultuur sündis islamimaailmas juba siis, kui Euroopa vaeles alles pimedade keskaja hullusärgis ning Ameerikat polnud veel avastatudki. Ning kui palju eest Euroopa kunstis, kultuuris ja teaduses oleme me võlgu just muslimitele ja islamimaailmale.

Islam. Kunst ja arhitektuur
koostanud Markus Hattstein, Peter Delius
tõlkinud autorite kollektiiv
640 lk, kõva köide

Eriliselt poeetiline ja helge õudus

TIINA TOMINGAS

Et mõista Herta Mülleri „Hingamise kiiget“, ei osanud ma alustada kusagilt mujalt kui filmimaailmast. Nimelt, olles näinud ühte ja sama ajaloolist sündmust nii joonisfilmil kujul kui ka üles filmitud kaadrina, peanentima, et joonisfilm mõjus palju karmimalt. Sama efekti jättis ka Mülleri teos, mis on erinevalt paljudest teistest ajaloolistest õudustest rääkivatest lugudest kirjutatud eriliselt poeetilises võtmes.

Ood näljale

„Hingamise kiige“ suur vastuolu tuleb sellest, et teose kunstiline nauding on ilmne ning kõnetab lugejat igal lugemise hetkel. Kõiki õudusi on väljendatud niivõrd lummavalt ja nüansipeenelt,

et ka tuimemal lugejal on pea võimatu seda mitte tajuda. See lihtsalt jääb lugeja teekonnale ette. Sedavõrd poeetilise stiili tulemusena mõjub see, millest tekst kõneleb, veelgi õõvastavamalt, kui see mõjuks naturalistliku või realistliku laadi puhul. Hirnuaratavalt mõjub ka see, et kui loetu tervikpilt (ilu peitub selles raamatus just nüanssides, laagriülevõtteid) lugeja teadvusse jõuab, ei kao ilu ise mitte kuhugi, vaid jääb hirmu ja õuduse kõrvale edasi.

Kaks nii tugevat vastandit, mis eksisteerivad samal ajal kõrvuti koos, tekitavad hämmingut, süütnet ning inimlikus plaanis on neid üsna võimatu koos mõista. Kuidas saab midagi nii ebainimlikku ja hirmsat mõjuda meile samal ajal nii kaunina? Me ei suudagi seda mõistuse abil vast seletada ning

seepärast tunnen ma end Herta Mülleri „Hingamise kiiget“ nautides süüdi olevat. Ka siis, kui raamat juba ammu läbi ning istun rõõmsal meelel restoranilaua taga ning süüa parimaid palasid, jäävad mind helgelt kummitama kõik need laagriõudused, ennekõike nelja aasta pikkune krooniline nälg. Kui kaunilt ta sellest kirjutab!

Taustast

Ning kõige selle taustal on tõeliselt aset leidnud ja väga traumaatilised sündmused. Herta Mülleri ema saadeti kõigest 17-aastaselt koos teiste Rumeenia sakslastega Nõukogude töölaagrisse sõjajärgset Venemaad uuesti üles ehitama. Väga paljud töölaagris viibinutest surid nälga või külmsid surnuks. Mülleri ema pidas vastu ning tuli viie aasta pärast tagasi. Kirjaniku sõnul ei räägitud

nende peres kunagi juhtunust, kuid ta tajus neid raskeid sündmusi sellele vaatamata läbi kogu oma lapsepõlve.

„Hingamise kiige“ raamatu tegelik prototüüp on aga hoopis saksa soost kirjanik Oskar Pastior, kes samuti elas läbi Nõukogude töölaagri õudused. Just tema suuliste mälestuste põhjal on see raamat kirjutatud, kuid tõuke selleks tundub Mülleri olevat saanud juba emapiimaga.

Hingamise kiige
Herta Müller
tõlkinud Tiina Relve
240 lk
kõva köide

ilmunud

Seitsme maa ja mere taga
Francesca Lazzarato
tõlkinud Anne Kalling
328 lk, kõva köide

Selles raamatus on valimik klassikalisi muinasjutte ja erinevate maade folkloorist pärit lugusid. Nõiad, haldjad, paharetid, inimsööjad, vaimud suudavad muuta printsipi röövlinnuks või siis vastupidi, teha rosmariinipõõsast kuninga. Võlunusti abiga võib hobune lendu tõusta, oatera taevani kasvada või mõni igapäevane tarbese omandada imevõimed, mis muudavad selle valdaja jõukaks ja õnnelikuks.

Soome Talve-sõjas ja jätku-sõjas 1939–1945

Philip Jowett,
Brent Snodgrass
tõlkinud Noel Horn
64 lk, pehme köide

Ajal, mil vie aasta jooksul toimus kaks NSV Liidu vägede sissetungi Soome, äratas kogu maailmas imetust selle väikese riigi sõjaväe visa ja tõhus vastupanu. Kuigi oldi sunnitud vastu võtma rängad rahulepingutingimused, jäi Soome okupeerimata ning säilitas oma suveräänsuse.

Berliini müür ja Saksamaa sisepiir 1961–1989

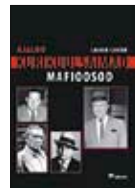
Gordon Rottman
tõlkinud Noel Horn
64 lk
pehme köide

Saksamaa vaheline piir suleti 1953. aastal ning kaheksa aastat hiljem püstitati ümber Lääne-Berliini 155-kilomeetrine kõrge kaitsesüür. Raamatus uuritakse rahvusvahelist poliitilist olukorda, mis tingis piiri sulgemise ja selliste rajatiste ehitamise, käsitletakse nende kaitsesüsteemide juhtimist ja hilisemat langemist.

Ajaloo kurikuulsaimad mafiosod

Lauren Carter
tõlkinud Olavi Teppan
192 lk, kõva köide

Raamatus tutvustatakse viieteistmõjuka Ameerika Ühendriikide gangsterit, sealhulgas Chicago Valentini päeva veresauna korraldajat Al Capone'i, „Ristiisa“ don Corleone prototüüpi Joseph Bonannot ja Las Vegase suuraendajat Bugsy Siegelit. Lugeja tõdeb küllap hämmastusega, kui tohutu mõju oli allimaliidritel 20. sajandi USA ühiskonnas, ning saab kasuliku taustainfot Ameerika lähiajaloo ja isegi populaarkultuuri mõistmisel.

Üle ääre

Norah McClintock
tõlkinud Päivi Remme
240 lk, pehme köide

Kui MacAdami vaateplatvormi juures avastatakse Peter Flosnicki surnukeha, arvatakse, et poiss tegi enesetapu. Ometi usub poisi ema, et tegu polnud enesetapuga ja suudab selles kahtlema panna nii Peteri klassiõe Chloe, keda ta millegipärast oma poja sõbraks peab kui ka kohaliku politsei. Peter oli küll tüüpiline nohik, keda huvitasid hoopis rohkem taevatähed kui inimesed, kuid keegi – või miski – tõukas ta sellegi poolest üle ääre...